

The process of resolution from the Kobani incidents to the June elections

Ali Bayramoğlu

Contents

Introduction	3
The process of resolution from the Kobani incidents to the June elections	4
Kobane incidents.....	4
External dimension	4
Internal dimension.....	7
KOBANİ OLAYLARINDAN HAZİRAN SEÇİMLERİNE ÇÖZÜM SÜRECİ	16
DIŞ BOYUT	16
İÇ BOYUT	19
JI BÛYERÊN KOBANÎYÊ HETA HILBIJARTINÊN MEHA PÛŞBERÊ PÊVAJOYA ÇARESERÎYÊ	28
RÛKARÊ DERVE.....	28
RÛKARÊ NAVXWEYÎ.....	31
Ji hêla pêvajoya aştîyê ve dîmen.....	32

Introduction

This assessment by Ali Bayramođlu¹ outlines the author's perspectives on the development of the solution process in Turkey over recent months, focusing on the challenges faced in relation to the resolution of the Kurdish conflict since events in Kobane last year, and projecting likely developments in advance of this year's elections. This assessment is part of DPI's continuous evaluation of the situation in Turkey in relation to the Kurdish resolution. It forms part of a series of assessments on this topic, undertaken by various experts, both nationally and internationally.

¹ Ali Bayramoğlu is a widely published author and a columnist with Turkish Daily Newspaper Yeni Şafak. He is a member of Turkey's Wise Persons' Commission, and is part of the Democratic Progress Institute's Council of Experts.

The process of resolution from the Kobani incidents to the June elections

Ali Bayramoğlu

Kobane incidents

The Kobani incidents of 6-8 October 2014 constituted a significant milestone in the ongoing 'peace process' in Turkey. These incidents served to display two mechanisms. Firstly, that the Kurdish question in Turkey had reached a new stage that required a redefinition as regards the actors involved in the region. Secondly, that the talks between the Turkish state and the Kurdish movement, that began and were officially declared at Newroz 2013, had gone into a serious crisis as far as the meaning given to these talks by the parties and their expectations from the peace process are concerned. The Rojava factor and the Kobani question have both created and intensified this situation.

External dimension

Let us look at the first mechanism. Just as it is a reality that in the Middle East the Kurds, dispersed in four different countries, are involved in a political awakening, the 'Kurdish area that transcends national borders' is also a reality. Kurds resident in the region have a collective consciousness and sense of belonging in spite of the disagreements between Kurdish political groups. Every development in the Middle East contributes to this area taking shape and to this consciousness becoming more pronounced.

Hence the social and political energy that has emerged with the internal conflict and chaos in Syria has made a significant input to this joint area and sense of belonging in Rojava. The establishing of self-government in northern Syria where the population is mainly Kurdish, and the PKK, which has the same origins as the

PYD, making efforts to establish itself in this region by implementing the 'autonomy model' constitute the basis of this input. It can be said that this situation structurally has led to two important outcomes. Firstly, the geographical scale of the Kurdish question has broadened, which will affect the peace process in Turkey. Secondly, both on the ground in Rojava and as regards the international balance of forces, the PKK's character as a regional actor has deepened.

This new situation, which has been taking shape gradually for the last few years, has now become a reality with Kobani being surrounded by ISIS and coming to the point of falling in September and October 2014.

By this I mean:

1.-Kobani being on the verge of falling led to the Kurdish movement making a clear connection of Rojava to the process of resolution in Turkey. It became a virtual precondition of the Kurdish movement that in order for the peace process to continue Turkey should allow aid to reach Kobani, that the fall of Kobani should be prevented and that Ankara should change its stance towards Islamist movements.

2.-This situation, in addition to creating problems regarding the resolution package, also led to the different meanings attributed by the parties' to the idea of resolution becoming more antagonistic, or, at the very least, to the differences surfacing.

3.- It is necessary to see the ISIS encirclement of the Kurds, first and foremost in Rojava, as a milestone for two reasons. The first reason is that international forces, including the Kurdish movement in Turkey, began to see the importance and position of the Kurds from a new angle. With the PKK and PYD being the only local, organised and secular force confronting ISIS, contacts were made with the international coalition, the potential consequences of which could be of historical significance in the future, and for the process of resolution.

4. The second aspect of the milestone is the political-psychological effect of the ISIS encirclement on the Kurds. I would like to borrow this view espoused by Prof. Dr. Mesut Yeğen, with which I wholly concur: “The issue of Rojava has had a dynamic effect on the Kurds, and the state of mind of the Kurdish masses has changed over time. At the outset it was just a matter of the PYD taking advantage of the power vacuum that emerged in Syria. However, in time and with the onslaught on Kobane by ISIS, and with the city becoming a symbol, Rojava began to constitute one of the strategic points of the ‘dream of Kurdishness’. The ISIS threat nourished the Kurds’ need for security, for a joint security structure, and a search for a state-like structure, or, more accurately, feelings in this direction. Different Kurdish groups living in different countries became more active. It also created a state of solidarity and rapprochement between groups in dispute.”[1] The sociological and psychological result of this was of a character that would also affect relations between politics, the movement and society as much as those between Kurdish groups.

5. Rojava is on the way to becoming an area where Kurdish groups meet and where potential common ground in addition to tensions and power struggles will be enveloped. It is evident that this factor is now more important than it was as regards the Kurdish question and the peace process.

6.- The effect of Rojava and ISIS on the process of resolution has influenced the tendency of third parties and international forces to intervene in Kurdish politics. It may be said that the US in particular has followed a policy of preventing ISIS gaining a symbolic victory and ensuring the control of a force close to itself. It has persuaded the PYD to share control by opening Rojava to the KDP and other Kurdish groups, and in recognition of Turkish sensitivities, to collaborate with the Free Syria Army, which is evidence of the new situation.

7. It can be stated that the Rojava factor has in particular affected Turkey’s regional Kurdish policy. Turkey’s regional policy towards the Kurds was founded

on the basis of breaking ties between the Kurdish question in Turkey and Kurds beyond its borders, or of converting it into a factor of complete support. The fact that the process of resolution from the point of view of the Turkish state is based on national borders, the organisation's giving up its weapons and the idea of democratic integration meant the official view of Rojava is strong and sharp. The situation where any Kurdish movement acts freely in a radical manner and has relations with the PKK, and the PKK's moving into an area to implement autonomy is something to which Turkey is opposed and from time to time endeavours to prevent. The second phase of the Kobani crisis, the international pressure on Turkey and the rapid influence of the question on Turkey's domestic politics led to this policy being softened. In the new conditions Turkey was pushed into providing actual and indirect support to the PYD, that it has declared to be a terrorist organisation, and ignoring its existence and activities. Turkish foreign policy, that was based on the integrity of Syria and the overthrow of Assad, has now begun to give a separate and specific weight to Rojava. This change, which implies developing strategies according to the existing situation, offers clues as to the role that might be played by the new balance of forces.

Internal dimension

In an assessment report entitled: "The Fragilities and Contradictions of the Peace Process in Turkey" that I compiled prior to the Rojava crisis and the incidents in Turkey on 6 and 7 October, I wrote the following: "The fundamental contradictions of the process of resolution concern the different meanings attributed to the process, and expectations of it, of the two parties. While the state's goal is democratic integration, it appears that for the Kurdish side status and autonomy are a 'sine qua non'. The distance between these two approaches can be reduced through talks. The current stage in the peace process in Turkey

may be defined as a pre-negotiation situation. Turkey is involved in pre-negotiation exercises and there is a need for time in order for the approaches of the two sides to intersect. But new developments demand that this time be shortened. Hence, the Rojava factor is putting pressure on the peace process by taking it beyond national borders. If the Kurdish movement's sensitivity regarding the connection between the peace process and Rojava, and the concern that the Turkish side will react to and oppose this, and the ISIS factor and the PYD-ISIS encounter are taken into consideration, then there is a risk of a blockage or of a combustion of internal contradictions.....”

The incidents of 6-7 October could be described as the combustion of these contradictions. This eruption exposed the differences in expectation, definition and paradigm between the sides and took the process of resolution to a new stage. It would be appropriate to discuss the point reached under four headings.

1. The image as regards the process of resolution

The Kobani incidents of 6-8 October 2014 indicate a serious crisis as regards the meanings attributed by the parties to the ‘talks’ between the Turkish state and the Kurdish movement which began and were officially declared at Newroz 2013, and their expectations from the peace process. There is now a need for a new definition regarding the current state of the process of resolution.

In the three and a half months since the Kobani incidents the main debates have taken place around the distance between the different models considered by the parties. Hence, steps taken and policies pursued are proceeding along a line of tension created by this distance. There are two aspects of this. On the one hand, the state and the Kurdish movement listen to the other side's pre-conditions and continue contact, while frequently repeating their belief in a political resolution despite the depth of the crisis. However, on the other hand, the parties make moves to influence public opinion and to impose their own perspective.

We may detail this as follows:

- It is important that despite the extent of the tension both the AK Party and Imralı [Öcalan] have expressed their belief and faith in the process of resolution and their political will. Following the 6-8 October Kobani incidents talks between the state and the Kurdish movement have partially got back on track, dialogue has been renewed and the two sides have not compromised their determination to find a solution. As seen on World Kobani Day on 1 November care was taken to avoid putting the process at risk. The government's demand for 'public order' as a pre-condition for negotiations received a partial response both from Öcalan and the KCK, and despite the Cizre incidents and occasional defiant statements from Kandil and from Ankara the main picture has not changed.

- As the process requires a new definition and accord relations are continuing in a serious state of tension. Hence, while on the one hand belief in the process of resolution is underlined, and the idea of politics instead of violence is discussed, on the other the threat of actions and the threat of state repression, are frequently raised. The state and the political administration are irritated by the use of the word negotiation, despite being ready to take part in negotiations. At every opportunity they repeat that by talks, delegations and the process of resolution they understand giving up arms, and the reintegration of returnees. In response, the Kurdish movement defines the accord drawn up by Öcalan as a starting point, aiming to have negotiations regarding the entire Kurdish question, including the giving up of arms. In other words, the blockage created by the differences in definition and expectation between the parties is maintaining its existence, but politically rather than through violence.

The example of 'public order', frequently raised by the government as a pre-condition, is an important example, or even a threshold, as it is right at the centre of the difference in definitions. For the state, public order means "in addition to the organisation withdrawing its weapons, a halting of efforts to control territory

and efforts to establish a political centre in the Southeast and introduce actual autonomy". From this angle, public order is the main element in implementing the idea of a process of resolution based on politics within legal borders where violence has ceased. This is the meaning of its being a pre-condition, as it is a reference to the government's model for a solution. The internal security package, or threat of a public security policy, is a response to the threat of arms against this pre-condition. As for the Kurdish movement, its definition of public order is: "a restructuring of the political arena and an understanding of shared hegemony". An expectation of the process of resolution that semi-de facto sharing will become law and be constructed and defined as such. The threat towards a rejection of this by the state is street resistance, that is, the threat of conflict.

In this context the principal question has become intertwined with the issue of control and hegemony.

2. Fragmentation of area and the risk of political division

The question of control of areas has gained in importance since the incidents of 6-7 October. It is a reality accepted by the state that from the point of view of the Kurdish movement one of the most important aspects of the peace process is ensuring control of most of the Southeast. The scaling down of the military presence and, to a significant extent, the abandoning of the area to the Kurdish movement in the post-KCK trials period, has led to the Kurdish movement drawing all other political tendencies into its orbit, apart from the radical Islamists. In this sense the structuring of the Kurdish movement, with the KCK, HDP, DTK and other civil and political structures, is developing in the form of a 'political centre formation' as indicated by the demand for public order. Following the Kobani incidents involving street protests, control of areas and insurrection, there have been ruptures in this homogenous fabric. In addition to

the possibility of a return of the military, structures such as Hizbullah and HÜDA-PAR, which gained 5% of the vote in the local elections in Diyarbakır and 8% in Batman, and are able to attract 500,000 people to rallies, have emerged. The tension and reciprocal attacks between these organisations and the PKK have turned into a significant risk factor and are a new element on the scene. It is in particular necessary to underline the sensitivity of Hatip Dicle in this regard and the words of Prime Minister Davutoğlu on his return from Brussels when he said: “For us this is one of the greatest risks of possible conflict”. Apart from this, political fragmentation, the situation in the region, the possibility of infiltration and provocations and the risk of undercover structures becoming involved have become the subject of serious debate. Hence the incidents that took place in Cizre in January point to many different angles and possibilities. While the activities of the PKK’s youth organisation are seen as Kandil double dealing, the Kurdish side explains the incidents as being the result of covert activity by the state. This inevitably makes the interpretations of many commentators regarding differences within the state and tendencies and mavericks within the Kurdish movement all the more important. It will be no surprise if the process of resolution continues to encounter such problems in the coming period.

3. 2015 June General Elections

The 2014 October incidents, the situation in Rojava and the increasing regionalisation of the Kurdish question in Turkey have introduced a new bar as regards the process of resolution and in general relations between the state and the Kurdish movement.

This bar is the general election to be held in June 2015. The HDP, and Kurdish parties before it, previously fielded independent candidates in the elections, knowing they would not be able to pass the 10% electoral threshold. While in the event of their exceeding the threshold they would have obtained between 50 and

75 seats, they settled for around 30 deputies. This time the HDP, probably due to pressure from Kandil, have decided to enter the elections as a national party. There are three apparent reasons for this decision: 1. The around 9% vote obtained by the HDP's Presidential candidate at last year's election. 2. The rise of opposition in Turkey to the AK Party and the perception that the HDP is the only political party that can reduce the power of the ruling party. 3. Most important of all, the fact that the Kurdish political movement, given the stage it has reached, feels the need and obligation to raise the bar and to change the balance of forces.

In particular as regards the last of these reasons, it would not be incorrect to say that there are two aspects to the Kurdish movement's preference to contest the upcoming elections as a political party. On the one hand, in the event that the HDP exceeds the threshold, it would become a 'founding actor' that the AK Party would have to ally with in order to frame a new constitution, while in the event that the threshold is not passed, the government would be pressured into direct negotiations with Kandil and local authorities would exert more control over the region.

Not just for the Kurdish movement, but for the Turkish political system too, the elections of 2015 will be highly determining as regards the process of resolution and the framing of a new constitution. Experience shows that the current balance of forces between the four main parties in parliament means that a new constitution could only be drawn up by an AK Party that achieved a higher number of deputies, or through agreement between the HDP and the AK Party. Will the proportion of votes that the AK Party receives be enough to achieve a constitutional majority, or at the very least the 330 seats that would enable a draft constitution to go to a referendum? This is an important question. Whether the HDP will contest the elections as a party is of vital importance as regards the answer to this question. In the event of the HDP entering the elections as a party and failing to receive the 10% of votes nationwide to ensure parliamentary representation, the AK Party could even gain 367 seats. On the other hand, if the

HDP could benefit from the synergy in current political conditions, appropriate votes from the CHP and exceed the threshold, this would mean the AK Party losing deputies in the Southeast in particular and not even obtaining 330 seats. For the HDP the 10% threshold is a high one. For the Kurdish movement to make such a preference, as I mention above, may in essence mean to remove the HDP from the equation and compel the AK Party to deal directly with Kandil. However, as regards the election results, to abandon all political power to a single political party means to retain the potential for clashes or at least high tension, both in Turkey in general and concerning a resolution of the Kurdish question in particular. However, conversely, for the HDP to exceed the threshold would push Turkey into acquaintance with a 'founding Kurdish factor,' both as regards a solution of the Kurdish question and the drafting of a new social accord. Such a development would imply the crossing of a democratic threshold by means of the Kurdish question, whereas failure to exceed the 10% threshold would mean a rise in tension and clashes. These conditions will probably push both the government and the HDP into using language that is cautious and with two aspects until the elections. A confrontational or security based language along with a passive and political language, yet incorporating steps to gain political advantage.

It is highly likely that the results of the elections will establish new political conditions as regards the process of resolution and the Kurdish question in general. The period after the month of June may therefore be defined as a critical period.

4. Key issues and problems

In spite of this, in whichever direction the cyclical factors mentioned above evolve, the existence of certain structural problems that may have a rapid and determining effect may be mentioned.

We may define these structural problems as areas of constraint.

The first constraint is the pressure exerted on the process of resolution by the "Rojava question". The factor that will reduce this pressure in the short term is the protection of Kobane, which has become a symbolic city. International mobilisation, Turkey attaching more importance to Rojava in its policies and joint action by the Kurds appears to have secured this. However, in the medium term what will reduce the pressure is a softening of Turkey's stance towards the PYD.

The second area of constraint is the distance between negotiations (Kurdish expectation) and the government's attitude to the process. The government is mainly responsible for this. It is possible that instead of taking the process of resolution forward unilaterally with 'lovers of democracy', a resolution will be found through interaction with the Kurds regarding what will be implemented. This interactive method on subjects such as definition of citizenship and local administration, on the condition that they are submitted to parliament, are possible steps forward. Without this progress will become more difficult.

The question of negotiations has another aspect, that of a third party. This concerns Öcalan's freedom of movement. Turkey is principally carrying on the process of resolution by means of talks and accords reached with Öcalan. However, Öcalan cannot control the entire space. Therefore, in order to transcend the disorganisation of the Kurdish political movement, dominate the process and prevent road crashes, Öcalan's ability to implement the process should be improved. Such a step would also introduce a certain degree of transparency and make the public observers and arbiters.

A fourth point is the responsibility of the Kurdish side. The Kurdish political movement has for a long time expressed its wish to be adjoined to the system in an autonomous way in order to have talks with the state, and this has come to pass recently. However, the same movement is also hankering after establishing a kind of parallel state structure in the Kurdish region that deals with functions such as justice, public order, title deeds, finance etc. These are two steps that cannot

be realised at the same time. The Kurds cannot expect talks to deepen without their returning to a legitimate line which the government calls 'public order'. The path that needs to be followed is not control of an area but its reconstruction. This reconstruction can find its expression through agreement on reforms in local government.

This is a picture of the process of resolution in January 2015.

[1] Ali Bayramoğlu, *Kürtlerin Tahayyülü ve Yeni Denge*, (The Kurds' dream and new equilibrium) Yeni Şafak, 6 November 2014, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/AliBayramoglu/kurtlerin-tahayyulu-ve-yeni-denge/56803>

KOBANİ OLAYLARINDAN HAZİRAN SEÇİMLERİNE ÇÖZÜM SÜRECİ

Ali Bayramoğlu

6-8 Ekim 2014 Kobani olayları, Türkiye’de yürüyen “barış süreci” için önemli bir kilometre taşı, hatta bir milat oluşturdu. Olaylar iki mekanizmanın gözler önüne serilmesine vesile oldu. Bunlardan birincisi Türkiye’nin Kürt sorununun bölge dinamikleri üzerinden derinleşmesi, bu çerçevede çapı ve aktörleri itibariyle yeniden tanımlanmayı gerektiren bir aşamaya gelmiş olmasıdır. İkincisi ise Türk devleti ve Kürt hareketi arasında başlayan, 2013 Nevroz’unda resmen deklare edilen “görüşmeler”in, tarafların bu görüşmelere verdikleri anlamlar ve barış sürecinden beklentileri açısından ciddi bir krize girmesidir. Rojava faktörü ve Kobani hadisesi bu durumu hem ortaya çıkarmış hem derinleştirmiştir.

DIŞ BOYUT

Önce ilk mekanizmaya değinelim. Ortadođu’da dört ayrı ülkeye dağılmış Kürtlerin, buldukları ülkelerde siyasi uyanış içinde olmaları nasıl fiili bir gerçekse, birlikte oluşturdukları “ulusal sınırlar ötesi Kürt alanı”nı da o denli fiili bir gerçektir. Kürt siyasi gruplarının aralarındaki çelişkilere rağmen, bölgede yaşayan Kürtleri kuşatan ortak alan bilinci ve aidiyeti önemli bir veri olarak karşımızda duruyor. Ortadođu’daki her gelişme ve hareketlilik bu alanın biraz daha şekillenmesine ve bu bilincin biraz daha derinleşmesine katkıda bulunuyor.

Nitekim Suriye’nin yaşadığı iç çatışma ve kaosla açığa çıkan toplumsal ve siyasi

enerji, Rojava üzerinden, bu ortak alan ve aidiyet fikrine önemli bir girdi sağlamıştır. Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları Kuzey Suriye’de bir öz yönetim yapılanmasına gitmeleri, PDY’yle aynı kökün ucu olan PKK’nın bu bölgede kökleşme hamlesi yapması, “özerklik modeli”ni uygulamaya koyması bu girdinin temelini oluşturmaktadır. Bu durumun yapısal olarak iki önemli sonuca yol açtığı söylenebilir. Öncelikle Türkiye’nin Kürt sorununun barış sürecini de etkileyecek şekilde çapı ve coğrafyası genişlemiştir. İkinci sonuç, gerek fiili durum gerek Rojava’daki uluslararası nitelikli siyasi dengeler itibariyle PKK’nın bölge aktörü olma vasfının derinleşmesidir.

Bir kaç yıldır tedrici olarak şekillenmekte olan bu yeni tablo, Kobani’nin 2014’ün Eylül ve Ekim aylarında IŞİD tarafından kuşatılması ve düşme noktasına gelmesiyle aktif bir duruma geçmiştir.

Aktif durumdan kasıt şudur:

1.-Kobani’nin düşme noktasına gelmesi Kürt siyasi hareketinin Rojava’yı Türkiye’deki çözüm süreciyle açık şekilde bağlantılandırmasına yol açmıştır. Barış sürecinin devamı için Türkiye’nin Kobani’ye ulaşacak yardımlara kapı açması, Kobane’nin düşmesinin engellenmesi, Ankara’nın İslamcı hareketlere bakış açısını değiştirmesi Kürt hareketi tarafından adeta bir önkoşul haline getirilmiştir.

2.-Bu durum çözüm paketinin tanımıyla ilgili sorunlar üretmek yanında, tarafların çözüm fikrine verdikleri farklı anlamları daha karşıt konuma sürüklemiştir, en azından farklı anlamların karşıtlığı, daha açık bir ifadeyle, paradigma farklılığı su yüzüne çıkmıştır.

3.- Rojava başta olmak üzere bölgede Kürtlerin IŞİD karşısında yaşadıkları kuşatmanın iki yönlü bir kilometre taşı olduğunu görmek gerekir. Bunlardan birincisi başta Türkiye’deki Kürt hareketi olmak üzere, uluslararası güçler Kürtlerin önem ve yerini farklı bir açıdan görmeye başlamıştır. IŞİD karşısında yerel, örgütlü ve seküler tek güç olmanın getirdiği kendiliğinden işlev, PKK ve PYD ile uluslararası koalisyon arasında kurulan temaslar, belirleyici ve ve ileriye dönük muhtemel

sonuçları, hatta çözüm sürecinin istikameti açısından tarihi önemdedir.

4. Kilometre taşının ikinci yönü IŞİD baskısı ve kuşatmasının Kürtler üzerine yarattığı politik-psikolojik etkidir. Prof.Dr. Mesut Yeğen'den tümüyle katıldığım şu tespiti ödünç almak isterim: "Rojava meselesinin Kürtler üzerindeki etkisi dinamik bir seyir izlemiş ve Kürt kitlelerindeki haleti ruhiye zaman içinde değişmiştir. Başlangıçta Suriye'de doğan bir otorite boşluğunda o alana yerleşen PYD meselesi söz konusuydu. Ancak zaman içinde IŞİD'in saldırıları, bu saldırılar üzerinden Kobane'nin simge hale gelmesiyle, Rojava 'Kürtlük tahayyülü'nün stratejik noktalarından birisini oluşturmaya başladı. IŞİD tehlikesi Kürtler için bir güvenlik ihtiyacını, bu çerçevede ortak bir güvenlik yapısı, devletimsi bir yapı arayışını, daha doğrusu bu istikametteki bir duyguyu besledi. Farklı Kürt grupların yaşadığı, farklı ülkelere dağılmış ortak Kürt alanı biraz daha aktive oldu. Çekişen, alan denetimi mücadelesi veren Kürt grupları arasında bir dayanışma ve yakınlaşma halini yarattı."² Bu sosyolojik ve psikolojik sonuç Kürt hareketleri arasındaki ilişkiler kadar siyaset, hareket ve toplum arasındaki ilişkileri de besleyecek bir niteliktedir.

5. Rojava Kürt grupların bir karşılaşma alanı olma yolunda ilerlemektedir. Hem bu grupların arasındaki gerginlikleri ve iktidar kavgasını, hem kesişme noktalarını ve muhtemel ortaklıklarını kuşatmaktadır. Kürt meselesinin ve barış sürecinin seyrinde bu faktörün düne oranla daha çok önem kazandığı ortadadır.

6.- Çözüm süreci Rojavayı işaret ettiği, Rojava da IŞİD'e gönderme yaptığı oranda üçüncü tarafların, uluslararası güçlerin Kürt siyasetine müdahil olma eğilimlerini ve tarzlarını etkilenmiştir. Özellikle ABD'nin bir süredir IŞİD'in simgesel bir zafer kazanmasını engellemek ve kendisine yakın bir alan kontrolü sağlamak için bir paylaşım politikası izlediği söylenebilir. Bu politikayla, PYD'yi alan paylaşımına ikna etmektedir. Rojava'da KDP ve diğer Kürt gruplara yer açmak, Türkiye'nin hassasiyetleri istikametinde Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ile işbirliği yapmak fiili yeni durumun unsurlarıdır.

² Ali Bayramoğlu, *Kürtlerin Tahayyülü ve Yeni Denge*, Yeni Şafak, 6 Kasım 2014, <http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/AliBayramoglu/kurtlerin-tahayyulu-ve-yeni-denge/56803>

7. Rojava faktörünün oyuna girmesinin Türkiye'nin özellikle bölgesel anlamda Kürt politikası rotasını etkilediği de söylenebilir. Türkiye'nin Kürtlere yönelik bölge politikası, Türkiye'deki Kürt sorunuyla sınır dışı Kürtler arasındaki bağlantıyı koparmak ya da tam destek faktörüne çevirmek üzerine kurulu olmuştur. Çözüm sürecinin Türk devleti açısından özellikle milli sınırlar içinde ve örgütün silah bırakması ve demokratik entegrasyon fikrine dayanması Rojava'ya resmi bakışı sert ve keskin bir niteliğe bürümüştür. Bölgede herhangi bir Kürt hareketinin serbest radikal şekilde hareket etmesi, PKK'yla ilişki içinde olması, PKK'nin bölgeye yayılması, özerklik uygulaması üzerinden yerleşmesi Türkiye'nin hem soğuk durduğu, hem de zaman zaman aktif olarak engelleme politika izlediği bir durumdu. Kobani krizinin ikinci safhasında Türkiye üzerinde oluşan uluslararası baskı, sorunun aktif ve hızlı biçimde iç siyasete taşınması, bu politikanın esnetilmesine yol açmıştır. Türkiye yeni koşullarda, söylemde terörist ilan ettiği PYD'yi fiili ve dolaylı destekleme, siyasi varlığını, uygulamalarını görmezden gelme politikasına itilmiştir. Suriye'de politikasını bu ülkenin bütünlüğü ve Esat'ın devrilmesi üzerine oturtan Türk dış politikası, bugün Rojava'ya ayrı ve özgül ağırlık vermeye başlamıştır. Mevcut durumu kuşatmak ve ona göre stratejiler geliştirmek anlamını taşıyan bu değişim, yeni dengelerin oynabileceği rolle ilgili ipuçları vermektedir.

İÇ BOYUT

Rojava krizinin patlaması ve Türkiye'deki 6-7 Ekim olayları öncesinde bir değerlendirme raporunda, "Türkiye'deki Barış Sürecinin Kırılganlıkları ve Çelişkileri" başlığı altında şunları yazmışım: "Çözüm sürecinin temel çelişkisi tarafların bu sürece verdikleri farklı anlamlar ve süreçten beklentilerinin farklı olmasıyla ilgilidir. Devlet demokratik entegrasyonu hedef alırken, statü ve özerklik Kürt tarafı için bir 'olmazsa olmaz' gibi görünmektedir. Bu iki yaklaşım arasındaki

farkın müzakerelerde azalması beklenir. Bu anlamda Türkiye'nin barış sürecinde şu anda bulunduğu aşama bir ön müzakere durumu olarak tanımlanabilir. Türkiye müzakere öncesi peşrevler ve alıştırmalar içindedir. İki tarafın yaklaşımlarının kesişmesi için zamana ihtiyaç vardır. Ancak yeni girdiler bu "zamanın kısılmasını" talep edebilmektedir. Nitekim Rojava faktörü barış sürecini milli sınırlar ötesine taşıma baskısı yapmaktadır. Kürt hareketinin barış süreci-Rojava bağlantısı hassasiyeti, buna Türk tarafının direnç ve tepki göstermesi endişesi, IŞİD faktörü, PYD-IŞİD karşılaşması da dikkate alınırsa, bir blokaj ya da iç çelişkilerin patlaması riski oluşmaktadır..."

6-7 Ekim olayları bu çelişkilerin patlaması olarak tarif edilebilir. Bu patlama taraflar arasındaki beklenti, tanım ve paradigma farklarını iyice ortaya çıkarmıştır. Ve çözüm sürecini yeni bir safhaya sokmuştur. Geline noktaı dört başlık etrafında ele almak yerinde olur.

1. Çözüm süreci açısından görüntü

6-8 Ekim 2014 Kobani olayları, Türk devleti ve Kürt hareketi arasında başlayan, 2013 Nevroz'unda resmen deklare edilen "görüşmeler"ın, tarafların bu görüşmelere verdikleri anlamlar ve barış sürecinden beklentileri açısından ciddi bir krize girmesine işaret etmektedir. Bu açıdan bugün gelinen noktada çözüm süreciyle ilgili yeni bir tanım gerekliliği orta yerde durmaktadır.

Kobani olaylarından bu yana geçen 3,5 ay içinde, ana tartışmalar, tarafların paradigma farklılıklarının oluşturduğu mesafe etrafında yürütölmektedir. Nitekim tarafların adımları, izledikleri politikalar, temel olarak bu mesafenin ürettiği gerginlik hattı üzerinde yürümektedir. Bu açıdan madalyonunu iki yüzü vardır. Bir taraftan devlet ve Kürt hareketi birbirlerinin ön koşullarına kulak vermekte, temasları sürdürmekte, çözüme dair siyasi inançlarını ve irade beyanını yaşanan krizin derinliğine rağmen sıkça tazelemektedirler. Ancak diğer yandan da taraflar kamuoyu oluşturma hedefi ve aracıyla kendi bakış açılarını, alan genişleterek fiili

duruma çevrime hamleleri yapmaktadırlar.

Şöyle ayrıntılandırabiliriz:

- Gerek AK Parti gerek İmralı'nın çözüm sürecine yönelik inançlarını ve sadakatlarını belirtmeleri, siyasi iradelerinin bu istikametteki dışa vurumu, yaşanan gerginliklere ve bunların çapına rağmen önemlidir. 6-8 Ekim Kobani olaylarından sonra devlet ile Kürt hareketi arasındaki görüşmeler kısmen tekrar rayına oturmuş, kopan diyalog yeniden kurulmuş, her iki taraf temelde çözüm iradesinden taviz vermemiş, 1 Kasım Dünya Kobani Günü örneğinin gösterdiği gibi çözümü riske atacak keskin tavırlara girmemiştir. Siyasi iktidarın müzakereler için ön koşul olarak ileri sürdüğü "kamu düzeni talebi" gerek Öcalan gerek KCK düzeyinde bir ölçüde karşılık bulmuş, arka planı karanlık Cizre olaylarına, zaman zaman Kandil'den, zaman zaman Ankara'dan gelen meydan okuyucu açıklamalara rağmen ana tablo değişmemiştir.

- Süreç yeni bir tanım ve mutabakata ihtiyaç duyduğu oranda, ilişkiler ciddi bir gerginlik hattında ilerlemektedir. Nitekim tarafların politikalarını farklı seviyelerde ya da çok katmanlı olarak yürüttüğü gözlemlenmektedir. Bir yanda çözüm sürecine inancın altı çizilir, şiddet yerine siyaset fikri işlenirken, öte yanda eylem tehdidi, devlet baskısı tehdidi sık sık gündeme getirilmektedir. Devlet ve onun işletmecisi siyasi iktidar, müzakere hazırlığı yapmasına rağmen, müzakere kelimesinin kullanılmasından irite olmaktadır. Görüşmeden, heyetlerden, çözüm sürecinden silahların terki ve geri dönenlerin entegrasyonunu anlamakta, bunu her fırsatta tekrarlamaktadır. Buna karşılık Öcalan'ın hazırladığı mutabakat metni Kürt hareketi tarafından başlangıç referansı olarak tanımlanmakta, temelde silahları bırakma dahil, tüm Kürt sorununun müzakeresi hedeflenmektedir. Diğer bir ifadeyle tarafların tanım ve beklenti farklarının yarattığı blokaj, bugün bir şekilde varlığını sürdürmekte, ancak şiddet değil siyaset yoluyla ifade bulmaktadır.

Sık dile getirilen, siyasi iktidar tarafından önkoşul ilan edilen "kamu düzeni" meselesi bu açıdan önemli bir örnek, dahası eşiktir. Zira bu konu zorlamaların ve

tanım farklarının tam merkezinde bulunmaktadır. Devlet için kamu düzeni, “örgütün silahları çekmesi yanında tüm alan kontrolü çabalarını durdurması, Güneydoğu’daki siyasi merkez oluşumunu ve fiili özerklik oluşumunun yapılanmasını” ifade etmektedir. Kamu düzeni, bu açıdan, geleceğin belirsizliğini veri alan, dolayısıyla temel olarak şiddetin durduğu ve yasal sınırlar içinde özgür siyasete dayalı çözüm süreci fikrinin ana işletme unsurudur. Önkoşul olmasının anlamı da burada yatmaktadır, zira doğrudan doğruya siyasi iktidarın çözüm paradigmasına gönderme yapmaktadır. Buna direnç gösterilmesine karşı üretilen silah/tehdit ise iç güvenlik paketi, yani asayiş politikası tehdididir. Kürt hareketinin kamu düzeni tanımı ise, “siyasal alanın yeniden yapılandırılması ve egemenliğin paylaşılması anlayışı” üzerine kuruludur. Çözüm sürecinden beklenen yarı fiili mevcut paylaşımın yasallaşması, yapılanması, tanımlanmasıdır. Bunun devlet tarafından reddine yönelik tehdit ise sokağın direnmesi, yani çatışma tehdididir.

Çözüm süreci bu anlamda asli bir soruyla, alan kontrolü ve egemenliği meselesiyle iç içe geçme safhasına gelmiştir.

2. Alan parçalanması ve siyasi bölünme riskleri

Söz konusu alan denetimi meselesi 6-7 Ekim olayları sonrası başka açıdan da önem kazanmıştır. Barış sürecinin Kürt hareketi açısından en önemli girdilerinden birinin Güneydoğu tama yakın bir alan kontrolü sağlamak olduğu devlet tarafından da kabul edilen bir gerçektir. Güvenlik güçlerinin görünürlüğünün azaltılması, alanın önemli ölçüde, post-KCK davaları döneminde Kürt hareketine bırakılması, bu hareketin örgütlenmesi itibarıyla radikal İslami kesim dışındaki tüm diğer siyasi eğilimleri bünyesine toplaması da fiili gerçektir. Bir anlamda KCK, HDP, DTK ve diğer sivil ve siyasi yapılarıyla Kürt hareketinin yapılanması kamu düzenin talebinin de işaret ettiği, bir tür “siyasi merkez oluşumu” şeklinde seyretmektedir. Sokak eylemlerini, alan kontrolünü, ayaklanma tarzı bir eylemi temsil eden Kobani olayları sonrası bu homojen dokuyla ilgili kırılmalar ve kırılma ihtimalleri

yaşanmıştır. Askerin sahaya geri dönme ihtimali yanında, Hizbullah ve HÜDA-PAR gibi yerel seçimlerde Diyarbakır'da yüzde 5, Batman'da yüzde 8 oy almış, mitinglerde 500.000 kişiyi toplayabilen yapıların görünür olmaya başlaması, bunların PKK ile yaşadıkları gerginlikler, tarafların birbirine mal ettiği olaylar ve saldırılar ciddi bir risk faktörüne dönüşmüştür ve yeni bir unsur olarak devrededir. Hatip Dicle'nin bu konuda endişeli hassasiyetinin, Başbakan Davutoğlu'nun Brüksel dönüşü gazetecilere "bizim için bu çatışma ihtimali büyük risklerden biridir" demesinin altını özellikle çizmek gerekir. Bu ayrışma hali yanında, siyasi parçalanmalar, bölgedeki durum ve güçler itibariyle kullanılma, sızma ve provokasyon ihtimalleri, derin yapıların devreye girme riskleri de ciddi bir tartışma konusu haline gelmiştir. Nitekim Cizre'de yaşanan Ocak ayı olayları bu çerçevede pek çok farklı açılara ve ihtimallere işaret etmektedir. PKK gençlik örgütünün faaliyetleri ikili Kandil faaliyeti olarak görülürken, diğer taraf durumu devletin el al altı girişimleriyle açıklanmaktadır. Bu tablo kaçınılmaz olarak pek çok yorumcu açısından devlet içi ayrışmalar, benzer şekilde Kürt Hareketi içinde ayrı siyasi eğilimler, yöntemler ve serbest radikaller tartışmalarını önemli kılmaktadır. Çözüm sürecinin önümüzdeki dönemde bu tür sorunlarla daha çok karşılaşması şaşırtıcı olmayacaktır.

3. 2015 Haziran Genel Seçimleri

Gerek 2014 Ekim olayları, Rojava'nın durumu, Türkiye'nin Kürt sorununun bölgeselleşme dozunun artması gerekse Türkiye'nin iç siyasi takvimi çözüm sürecinin, daha genel bir ifadeyle devlet-Kürt hareketi ilişkilerinin önüne yeni bir çıta koymuştur.

Bu çıta 2015 Haziran ayında yapılacak genel seçimlerdir. HDP ve onu önceleyen Kürt partileri yüzde 10'luk ülke barajını geçemeyeceklerini gözönüne alarak bugüne kadar seçimlere bağımsız adaylarla girmişlerdi. Barajı geçmeleri halinde 50 ile 75 arasında milletvekili çıkarabilecekken 30 civarında milletvekiyle

yetinmişlerdi. Bu kez HDP, muhtemelen Kandil'in de ağırlığını koymasıyla, seçimlere bağımsız adaylarla değil, ulusal düzeyde parti olarak girme kararı almış bulunuyor. Bu kararın görünür üç nedeni var: 1. HDP Cumhurbaşkanı adayının son seçimlerdeki üstün performansı, aldığı yüzde 9 civarındaki oy 2. Türkiye genelinde AK Parti'ye karşı muhalefetin yükselmesi ve HDP'nin siyasi iktidar partisinin fiilen önünü kesebilecek, gücünü azaltabilecek tek siyasi parti olarak algılanması, HDP'nin kendisine oy akışını sağlayacak bir konjontürü yakalaması 3. Hepsinden önemlisi Kürt siyasi hareketinin kendisini geldiği aşama ve iddia itibariyle çıtayı yükseltme, oyunun dengelerini değiştirme, en azından zorlama ihtiyacı, hatta zorunluluğu içinde hissetmesi.

Özellikle üçüncü açıdan bakıldığında Kürt siyasi hareketinin gelen seçimlere ulusal düzeyde siyasi parti olarak katılma tercihinin iki yöne doğru hareket halinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bir yandan HDP, barajı geçmesi halinde, özellikle anayasa yapımında AK Parti'yi ittifaka mecbur bırakacak "kurucu bir aktör" haline gelecek, barajı geçemediği takdirde ise siyasi iktidarı müzakere sürecini doğrudan Kandil'le yapmaya zorlayacak ve yerel yönetimler üzerinden alan denetimini genişletecektir.

Sadece Kürt Hareketi açısından değil, Türk siyasal sistemi için de 2015 seçimleri çözüm sürecine ve anayasa yapımına açılan, hatta bunları iç içe sokan kapısıyla son derece belirleyici olacaktır. Mevcut deneyim, şu an parlamentoda temsil edilen, dört ana parti arasındaki ilişkiler ve denge, yeni bir anayasanın ancak AK Parti'nin bu hamleyi tek başına yapacak güce erişmesiyle ya da HDP-AK Parti arasında bir uzlaşmayla hazırlanabileceğini göstermektedir. AK Parti'nin alacağı oy oranı, mecliste anayasal bir çoğunluğa, en azından bir anayasa taslağını referanduma götürmeye yetecek 330 milletvekili sayısına ulaşmasına yetecek midir? Bu önemli bir sorudur. HDP'nin seçimlere parti olarak girip girmeyeceği bu sorunun yanıtı için hayati bir önem taşıyor. HDP'nin siyasi parti olarak seçimlere girmesi ve yüzde 10 barajının altında kalması durumunda AK Parti bırakın 330 milletvekilini, 367 milletvekilliğine bile ulaşabilir. Buna karşın HDP'nin mevcut

siyasi koşullarda üreyecek bir sinerjiyle, CHP'den önemli ölçüde oy çalarak, yüzde 10 barajını geçmesi, tam tersi bir sonuç üretir. AK Parti'nin özellikle Güneydoğ'u'da kaybedeceği milletvekillikleri, 330 hedefine ulaşmasını suya düşürebilir. HDP için yüzde 10 barajı aşılması zor eşiktir. Kürt hareketinin böyle bir tercih yapması yukarıda da söylediğimiz gibi özünde HDP'yi devreden çıkarmak ve AK Parti'yi doğrudan Kandil'le muhatap olmaya zorlamak anlamına gelebilir. Ancak sonuçları itibariyle tüm siyasi gücün anayasa hazırlamak anlamında tek bir siyasi partiye terk edilmesi, gerek Türkiye genelinde gerek Kürt sorununun özelinde "çözüm" kadar "çatışma", en azından "yüksek gerginlik" ihtimalini devrede tutar. Buna karşın HDP'nin yüzde 10 barajını geçmesi Türkiye'yi, gerek Kürt sorununun çözümünde, gerek yeni toplumsal sözleşmenin hazırlanmasında "kurucu Kürt faktörü"yle tanışmaya iter. Böyle bir tanışma Kürt sorunu üzerinden demokratik bir eşik atlamayı da ifade edebilir, tersine yeni gerginlikleri, çatışmanın yükselmesi, siyasi yelpazenin yeniden şekillenmesini de... Bu koşullar çözüm süreciyle ilişkili olarak muhtemelen hem siyasi iktidarı hem HDP'yi seçimlere kadar dikkatli ve iki yönlü bir dil kullanmaya itecektir: Çatışmacı ya da güvenlikçi dil ile pasif ve siyasi dil ile süreci devam ettirecek ancak keskin alan kazanma hamlelerini içerek bir politika.

Seçimlerin sonuçlarının, çözüm süreci açısından ve daha genel olarak Kürt meselesi açısından yeni siyasi koşullar oluşturma ihtimali yüksektir. Haziran ayı sonrası bu anlamda kritik bir dönem olarak şimdiden tanımlanabilir.

4. Kilitler ve sorunlar

Buna rağmen yukarıdaki altı çizilen konjonktürel unsurlar hangi istikamete evrilirse evrilsin, işin doğası ve özü itibariyle çözümleri halinde belirleyici olacak hızlı yol aldırarak yapısal kimi sorunların varlığından da söz edilebilir.

Bu yapısal sorunları tıkanıklık alanları olarak tanımlayabiliriz.

İlk tıkanıklık "Rojava meselesi"nin, Suriye unsurunun çözüm süreci üzerindeki baskısıdır. Bu baskıyı kısa vadede azaltacak ve azaltan unsur, simge şehir haline gelen Kobane'nin korunmasıdır. Uluslararası seferberlik, Türkiye'nin

politikalarında Rojava'ya özgül bir ağırlık vermesi, Kürtlerin ortak eylemleri bu koşulu şimdilik sağlamış görünüyor. Ancak baskıyı orta vadede azaltacak asıl unsur Türkiye'nin PYD'nin varlığıyla ilgili tutumunu esnetmesidir.

İkinci tıkanıklık alanı "(Kürt beklentisi) müzakere ile (hükümet siyaseti) takdir" arasındaki bu değerlendirmenin ana fikrini oluşturan mesafenin azaltılmasıdır. Burada ana sorumluluk siyasi iktidarındır. Çözüm sürecini tek taraflı "demokrasi aşmaları"yla götürmek yerine, çözüm kalemlerinin neler olacağına ve bunların nasıl uygulanacağına Kürtlerle etkileşim içinde karar verilmesi mümkündür. Vatandaşlık tanımı, yerel yönetimler gibi konularda bu interaktif yöntem, bir tür müzakere, nihayetinde alınacak kararların meclise sunulması koşuluyla, pekala atılabilecek adımlardır. Bu olmaksızın yol almak git gide zorlaşmaktadır.

Müzakere meselesinin bir de yan adımı vardır ki o da üçüncü alan olarak karşımıza çıkar. Bu, Öcalan'ın hareket imkanlarıyla ilgili alandır. Türkiye çözüm sürecini esasen Öcalan'la yaptığı görüşmeler ve vardığı mutabakatlar üzerinden yürütüyor. Ancak Öcalan tüm alana hakim olamıyor. Bu durumda Kürt siyasi hareketinin dağınıklığını aşmak, sürece hakim olmak ve yol kazalarını engellemek için Öcalan'ın bu süreci yürütme imkanları genişletilmelidir. Böyle bir adım aynı zamanda bir ölçüde şeffaflaşmayı da beraberinde getirir. Kamuoyunu gözlemci ve hakem kılar.

Dördüncü nokta ise Kürt tarafına düşen bir sorumluluğa işaret etmektedir. Kürt siyasi hareketi uzunca bir süredir sisteme özerk bir biçimde eklemlenmek üzere devletle görüşmeler yapma arzusunu dile getiriyor ve son dönemde bunu gerçekleştiriyor. Ancak aynı hareket Kürt alanında bir tür paralel devlet dokusu oluşturur gibi adalet, asayiş, tapu, maliye, vs işlevleri içeren bir yapılanma peşinde koşuyor. Bunlar bugün biri öne diğeri geriye atılan, aynı anda gerçekleşemeyecek iki adımı ifade ediyorlar. Kürtler, siyasi iktidarın "kamu düzeni" olarak adlandırdığı meşruiyetçi çizgiye dönmeden görüşmelerin derinleşmesini bekleyemez. Burada izlenmesi gereken yol, bu alanın denetimi değil, yapılandırılmasıdır. Bu

yapılandırma ise bir mutabakatla yerel yönetimler reformu üzerinden karşılık bulur.

Ocak 2105 itibariyle çözüm sürecinin serancamı böyledir.

JI BÛYERÊN KOBANÎYÊ HETA HILBIJARTINÊN MEHA PÛŞBERÊ PÊVAJOYA ÇARESERÎYÊ

Ali Bayramoğlu

Bûyerên Kobanîyê yên 6-8ê Cotmeha 2014ê, di “pêvajoya aştiyê” ya Tirkîyeyê de bûn werçerxanek, hetta bûn mîladeke nû. Bûyeran rê lê vekirin, ku du mekanîzma li ber çavan aşkere bibin. Yek ji wan ew e, ku bi ser dînamîkên herêmî pirsgirêka Kurdî ya Tirkîyeyê kûrtir bû û di vê çarçoveyê de jî gihast merheleyekê, ku divîya tê de pirsgirêk di warê çap û aktorên wê de careke din were bi nav kirin. Ya duyemîn jî, “hevdîtinên” ku di navbera dewleta Tirk û tevgera Kurdî de dest pê kiribûn û di Newroza 2013ê de hatibûn ragihandin, di warê wan mijaran de ket nav qeyraneke ciddî ka her du alî çî wate didin hevdîtinan û bendewariyên wan ên ji pêvajoya aştiyê çî ne. Faktora Rojava û bûyera Kobanîyê him ev rewş aşkere kir him jî kûrtir kir.

RÛKARÊ DERVE

Em pêşiyê qala mekanîzmaya yekemîn bikin. Çiqas ku ew yek rasteqînîyeke fiîlî ye, ku Kurdên ku li Rojhilata Navîn di nav çar welatan de belav bûne, li wan welatan di nav hişyarbûneke sîyasî de ne. Ev “qada Kurdî ya ji sînorên netewî wêdetir” jî ewqas rasteqînîyeke fiîlî ye. Tevî wan nakokîyên navbera hêzên sîyasî yên Kurdî jî, hişmendîya qad û aîdîyeteke hevpar, ku Kurdan dorpêç dike wekî daneyeke girîng li pêşîya me ye. Her pêşveçûn û çalakbûneke li Rojhilata Navîn tê de tevkarîyê dike, ku ev qad hinekî din teşe bigire û ev hişmendî hinekî din jî kûrtîr be.

Jixwe, enerjîya civakî û sîyasî, ku bi alozî û şerê navxweyî ya Sûrîyeyê re derketibû holê, bi ser Rojava re, ev fikra qad û aîdîyete gelek bi pêş xist. Bingeha vê

bipêşxitinê jî ji wê yekê tê, ku Kurdan li Bakurê Sûrîyeyê, ku piranî ew lê dijîn, dest bi rêvebirîyeke xweser kirin, PYD û PKK, ku ji heman kokê şîn dibin, li vê herêmê reh berdan û “modêla xweserîyê” cih bi cih kirin. Mirov dikare bibêje, ku vê rewşê di warê avabûnê de rê li du encamên girîng vekir. Serêpêşî çap û erdnîgarîya wê hingê berfireh bû, ku dikarî bandorê li ser pêvajoya aştîyê ya ji bo pirsgerêka Kurdî ya Tirkîyeyê bike. Encama duyemîn jî ew e, ku çî di warê rewşa fiilî de çî jî di warê mêzînên sîyasî yên li Rojava yên asta navneteweyî de, taybetmendîya PKKê ya wekî aktoreke herêmî hêzdartir bû.

Ew wêneya nû, ku di çend salên dawî de her ku diçû bêhtir teşe digirt, ket rewşeke çalak dema ku Kobanî di mehên Îlon û Cotmeha 2014ê de ji alîyê DAÎŞê ve hat dorpêç kirin û bajar bi ketinê re rû bi rû ma.

Mebesta min bi rewşeke çalak ev e:

1.- Ji ber ku Kobanî fikir biketa, ew yek bû sedem ku tevgera sîyasî ya Kurdî, Rojava bi awayekî aşkere bi pêvajoya çareserîyê re girê bide. Ji bo berdewam kirina pêvajoya aştîyê tevgera Kurdî wekî ku pêş-şert danîbe doz kir, ku Tirkîye ji alîkarîyên ji bo Kobanî re derîyên xwe veke, pêşî li ketina Kobanî were girtin û Enqere helwêsta xwe ya li hember tevgerên îslamî biguherîne.

2.- Vê yekê ne tenê di warê bi nav kirina pakêta çareserîyê de hin pirsgerêk afirandin lê herweha wateyên ku her du alî didan fikra çareserîyê xistin rewşeke berevajî hev, bi kêmî ve dijberîya wateyên cuda aşkere bû, bi gotineke aşkere cudatîya paradîgmayan zelal hatin kifşê.

3.- Divê mirov bibîne ku dorpêçkirina Kurdan a ji alîyê DAÎŞê ya li herêmê, di serî de jî li Rojava, ji du alîyan ve werçerxanek e. Ya pêşî ew e, ku hêzên navneteweyî girîngî û cihê Kurdan bi asteke din dîtin, di serî de jî girîngî û cihê tevgera Kurdî ya li Tirkîyeyê. Karîgerîya bûyîna tenha hêza xwecihî, rêkxistî û sekuler a li hember DAÎŞê, peywendîyên ku navbera PKK û PYD û koalîsyona navneteweyî de hatin danîn, encamên wan ên pêkan ên dîyarker û yên paşerojê jî xwedî girîngîyên dîrokî ne ku pêvajoya aştîyê jî ber bi wê cîhetê ve dimeşe.

4. Alîyê duyemîn a vê werçerxanê jî bandora sîyasî-dêrûnî ya zext û dorpêçkirina ji alîyê DAÎŞê ve ye, ku bi ser Kurdan de hişt. Dixwazim tespîta Prof. Dr. Mesut Yeğen, ku ez jî bi giştî pê re hevbîr im, li vê derê par ve bikim: “Meseleya Rojava, di warê wê bandora ku bi ser Kurdan de hiştîye, birêveçûneke dînamîk meşandîye û rewşa dêrûnî ya li cem girseyên Kurd bi demê re hatîye guhertin. Di destpêkê de meseleya PYDê di rojevê de bû, ku ji ber nebûna otorîyekê ya li Sûrîyeyê xwe li wê derê bi cih kiribû. Lê bi demê re, bi êrîşên DAÎŞê re, Kobanî veguherî sembolekê û Rojava ji bo ‘xeyala Kurdîtîyê’ êdî bû yek ji xalên stratejîk. Xetera DAÎŞê, ji bo Kurdan hewcedarîyeke ewlekarîyê, di vê çarçoveyê de jî avabûneke hevpar a ewlekarîyê, lêgerîna ji bo avabûneke wek-dewlet xurttir kir, ya rasttir hesteke di vê rê de. Qada Kurdî ya hevpar, ku lê komên cuda yên Kurdî, li welatên cuda belav bûne, hinekî din çalaktir bû. Vê yekê di navbera hêzên Kurdî de, ku bi hev nakin û li ser kontrola herêman li dij hev radibin, rê li rewşeke piştgirî û nêzîkbûnekê vekir.” Ev encama sosyolojîk û psîkolojîk bi qasî têkilîyên navbera hêzên Kurdî, têkilîyên navbera tevgera sîyasî û civakê jî dikare xurttir bike.

5. Rojava li ser wê rêyê de dimeşe, ku bibe qada li hev rast hatina hêzên Kurdî. Rojava, him tengezarî û têkoşîna ji bo desthilatdarîyê ya navbera wan hêzan, him jî xalên ku wan digihîne hev û hevparîyên wan, di nav xwe de dihevine. Di meseleya Kurdî û birêveçûna pêvajoya aşîyê de ev faktor li gor rojên berê bêhtir girîngîyeke mezin bi dest xistiye.

6.- Bi qasî ku pêvajoya çareserîyê, Rojava destnîşan dike û Rojava jî bi DAÎŞê re tê bîra mirov ewqas jî di sîyaseta Kurdî de meyl û şewaza mudaxîlbûna alîyên sêyemîn û hêzên navneteweyî di bin bandorê de maye. Mirov dikare bibêje, nemaze jî Dewletên Yekgirtî yên Amerîkayê (DYA) ev demek e, ku sîyaseta parvekirinê dimeşîne ku pêşî li serkeftineke simbolîk a DAÎŞê bigire û da ku qadeke nêzî xwe bixe bin kontrola xwe. Bi vê sîyaseta xwe re DYA ji bo parvekirina qadê PYDê qane dike. Li Rojava, vekirina cihekî ji bo PDK û hêzên din ên Kurdî û li gor hestîyarîyên Tirkîyê, hevkarîyeke digel Artêşa Azad a Sûrîyê parçeyên vê rewşa fiilî ya nû ne.

7. Mirov herweha dikare bibêje, ku ketina faktora Rojava ya nav vê lîstikê bandora xwe li ser sîyaseta Kurdî ya Tirkîyeyê kir, nemaze jî di warê herêmî de. Sîyaseta herêmî ya Tirkîyeyê ya beranber Kurdan li ser wê esasê hatîye ava kirin, ku têkilîya navbera pîrsgirêka Kurdî ya Tirkîyeyê û Kurdên derveyî sînorên Tirkîyeyê were qetandin yan jî veguhere faktora piştgirîyeke giştî. Ji ber ku pêvajoya çareserîyê ji bo Tirkîyeyê li ser wê fikrê bilind dibe, ku di nav sînorên netewî de bimîne, rêxistin çekên xwe deyne û entegrasyona demokratîk pêk were, nêzîkbûna fermî ya Tirkîyeyê ya beranber Rojava ket wesfeke hişk û tûj. Tirkîye her tim li wê rewşê sar dinihêrî û bi awayekî çalak sîyaseta asê kirinê dimeşand, da ku tu tevgerê Kurdî bi awayekî serbest û radîkal tevnegere, bi PKKê re di nav têkilîyê de nebe, PKK li herêmê belav nebe, bi ser xweserîyê re li herêmê bi cih nebe. Di merheleya duyemîn a qeyrana Kobanîyê de fişara navneteweyî li ser Tirkîyeyê pêk hat û pîrsgirêk bi awayekî çalak û bilez bû mijara sîyaseta navxweyî. Vê yekê rê lê vekir ku Tirkîye vê sîyaseta xwe nermtir bike. Di bin şert û mercên nû de Tirkîye neçar ma, ku di fiilîyatê de û bi awayekî nerasterast piştgirîyê bide PYDê, ku di daxuyanîyên xwe de wekî terorîst bi nav dikir, û li hember hebûna wê ya sîyasî û kar û xebatên wê çavên xwe miç bike. Sîyaseta derve ya Tirkîyeyê, ku sîyaseta xwe ya Sûrîyeyê li ser yekpare mayîna axa welêt û hilweşîna Esad ava kiriye, îro dest pê kiriye ku giranîyeke cihê û taybet bide Rojava. Ev guhertin, ku tê wateya dorpêç kirina rewşa heyî û li gor wê yekê jî pêşxistina stratejîyan, hin nîşane jî dide, ka wê mêzînen nû çi rolê bilîzin.

RÛKARÊ NAVXWEYÎ

Berîya rûdana qeyrana Rojava û bûyerên 6-7ê cotmehê yên li Tirkîyeyê di nixandineke xwe ya bi sernavê “Hestîyarî û Nakokîyên Pêvajoya Aştîyê ya li Tirkîyeyê” de min weha nivîsandibû: “Nakokîya bingehîn a pêvajoya aştîyê li ser wê yekê ye, ku herdu alî maneyên cihê didin vê pêvajoyê û bendewarîyên wan ên

ji vê pêvajoyê jî ji hev cihê ne. Weha xuya dike, ku hedefa dewletê entegrasyona demokratîk e, lê ji bo alîyê Kurd statu û xweserî jêneger in. Mirov dikare li benda wê yekê be ku ferqên navbera van herdu nêzîkatîyan di muzakereyan de kêmtir bin. Di vê çarçoveyê de, ew merheleya pêvajoya aştiyê, ku niha Tirkîye tê de ye, dikare wekî pêş-muzakere were bi nav kirin. Tirkîye niha berîya muzakereyan di nav pêşrew de ye û xwe dielîmîne. Ji bo ku nêzîkatîyên herdu alîyan li hev bikin jê re wext divê. Lê dibe ku bûyerên nû “kurttir kirina vê wextê” ferz bikin. Jixwe, faktora Rojava zorê dide, ku pêvajoya aştiyê sînoren netewî bibe. Heger mirov hestîyarîya tevgera Kurdî ya peywendîya navbera pêvajoya aştiyê û Rojava, berxwedan û nerazîbûn û fikarên alîyê Tirk ên li hember vê yekê, faktora DAÎŞê, rûbirû hatina PYD û DAÎŞê li ber çavan rabigire, rîska xitimîn an jî teqîna nakokîyên navxweyî pêk tê...”

Bûyerên 6-7ê cotmehê dikarin wekî teqîna van nakokîyan werin bi nav kirin. Vê teqînê, cudatîyên bendewarî, binavkirin û paradîgmayên navbera alîyan bêhtir aşkere kirin. Û pêvajoya aştiyê xist merheleyeke nû. Ev merheleya nû dikare di bin çar serenavan de were rave kirin.

1. Ji hêla pêvajoya aştiyê ve dîmen

Bûyerên 6-8ê cotmeha 2014 destnîşan dikin, ‘hevdiyên’ ku navbera dewleta Tirk û tevgera Kurdî de destpêkiribûn û di Newroza 2013 de bi awayekî fermî hatibûn aşkere kirin, di warê wateyên ku herdu alî didin wê û bendewarîyên wan ên ji pêvajoya aştiyê de, ketine qeyraneke ciddî. Ji vê helê ve di merheleya îroyîn de pêdivîyeke ji bo ji nû ve binavkirina pêvajoya çareserîyê li ber çavan e.

Di nav sê meh û nîvan de, anku ji destpêka bûyerên Kobanîyê heta niha bihurîn, nîqaşên sereke di mesafeya cudatîyên paradîgmayên herdu alîyan de tên meşandin. Jixwe, gavên alîyan, sîyaseta ku dimeşînin di esasê de li ser xeta tengezarîyê de dimeşe, ku vê mesafeyê peyda kiriye. Ji vî alî de du rûyên

madalyonê hene. Ji alîyekî ve dewlet û tevgera Kurdî guh didin pêş-şertên hevdu, peywendîyên xwe berdewam dikin, gelek caran bawerî û îradeya xwe ya sîyasî ya ji bo çareserîyê nû dikin, herçend qeyrana ku tê jiyîn hingî kûr e jî. Lê belê ji alîyê din ve, herdu alî bi mebest û bi rêya avakirina raya giştî re hemleyên xwe jî dikin da ku şêwaz û qada nêrîna xwe berfireh bikin û bikin rewşeke fiilî.

Hûrgilîyên vê yekê dikarin weha werin rave kirin:

- Him AKP him jî Îmralî bawerî û dilsozîya xwe ya ji bo pêvajoya çareserîyê dîyar dikin, îradeya xwe ya sîyasî jî weha didin xuya kirin. Ev hemû, tevî tengezarîyên rûdayî û mezinbûna wan dîsa jî girîng in. Piştî bûyerên Kobanîyê yên 6-8ê Cotmehê hevdîtînen navbera dewletê û tevgera Kurdî bi awayekî qismî bin jî dîsa ketin rêgeha xwe, dîaloga ku qut bûbû dîsa dest pê kir û herdu alî jî di esasê de ji îradeya xwe ya çareserîyê tawîz nedan. Wekî ku di 1ê sermawezê rojha cîhanî ya Kobanîyê de hat dîtî xwe ji helwêstên tûj dûr xistin, ku helwestên weha dikarî çareserî bixistana xeterê. Daxwaza “asayîşa giştî” ku desthilatdarîya sîyasî ji bo muzakereyan wekî pêş-şert danîbû him li cem Öcalan him jî li cem KCKê di asteke bilind de bersiva xwe dît. Herçend, derbarê bûyerên Cizîra Botan de, ku paşxaneyê wê ya tarî heye, carna jî Qendîlê carna jî ji Enqereyê daxuyanîyên gefwarî hatin jî wêneya giştî nehat guhertin.

- Bi qasî ku pêdivîya pêvajoyê bi binavkirin û mutabaqateke nû heye, ewqas jî têkilî li ser xeteke tengezar de dimeşin. Jixwe, tê dîtî ku herdu alî sîyasetên xwe di astên cuda de yan jî qonax bi qonax dimeşînin. Li alîyekî bawerîya ji bo pêvajoya çareserîyê tê binxêz kirin û di şûna şiddetê de fikra sîyasetê derdixin pêş lê li alîyê din de jî gefên ji bo li dar xistina çalakîyan, gefa zexta dewletê gelek caran tînin rojevê. Devlet û ajotkarê wê desthilatdarîya sîyasî, tevî ku amadehîya muzakereyan dike jî, jê aciz dibe dema ku peyva muzakereyê tê bi kar anîn. Hikûmet, hevdîtî, şande û pêvajoya aştîyê wekî danîna çekan û entegrasyona kesên ku vedigerin fêma dike û vê yekê di her fersendê de dubare dike. Li hember vê jî, tevgera Kurdî mutabaqatnameyê, ku Öcalan amade kiribû, wekî referansa

destpêkê bi nav dike û di esasê de danîna çekan jî tê de, muzakere kirina pirsgerêka Kurdî ji xwe re dike armanc. Bi gotineke din, xitimîna ku binavkirin û bendewarîyên cihê yê alîyan dibin sedem, îro bi awayekî hîna jî didome lê ne bi rêya şiddetê lê bi rêya sîyasetê tê derbirîn.

Mijara “asayîşa giştî” ku desthilatdarîya sîyasî ji bo muzakereyan wekî pêş-şert datîne û gelek caran tîne zimên, di vî warî de mîna keke girîng, jê zêdetir jî berbendek e. Di naverasta zordayîn û cudatîyên binavkirinê de ye. Ji bo dewletê asayîşa giştî tê wê wateyê, ku “rêxistin ne bi tenê çekên xwe deyne lê herweha dev ji kontrol kirina hemû qadan û pêkhatina navenda sîyasî û avakirina pêkhatina xweserîya fiîlî ya li Başûrê Rojhilat berde. Di vî warî de asayîşa giştî dikeve şûna nedîyarîya paşerojê, û bi vî awayî di esasê de pêkhatiya sereke ya meşandina fikra pêvajoya çareserîyê ye, ku tê de şiddet radiweste û li ser bingeha sîyaseta azad a nav sînorên qanûnî bilind dibe. Wateya wê, ku pêş-şert e jî ji vê derê dedikeve, ji ber ku bi awayekî rasterast paradîgmaya çareserîyê ya desthilatdarîya sîyasî destnîşan dike. Herçend li dij wê berxwedanek tê nîşan dan jî, çekê ku tê hilberîn jî pakêta ewlekarîya navwelêt an ku gefa sîyaseta asayîşê ye. Binavkirina tevgera Kurdî ya asayîşa giştî, li ser bingeha “ji nû ve avakirina qada sîyasî û feraseta parvekirina desthilatdarîyê” hatîye avakirin. Bendewarîya wan a ji pêvajoya çareserîyê jî qanûnî kirin, avakirin û binavkirina parvekirina fiîlî ye, ku niha heye. Gefa li hember redkirina dewletê ya li dij vê bendewarîyê jî, berxwedana li kolanan anku gefa şer û pevçûnê ye.

Di vê wateyê de pêvajoya aştîyê hatîye wê merheleyê ku bi pirseke esasî re, kontrol û desthilatdarîya qadê re dikeve nav hev.

2. Parçekirina Qadê û xeterên cihêbûnên sîyasî

Mijara kontrola qadê, ku qala wê hat kirin, piştî bûyerên 6-7ê Cotmehê di hêleke din ve girîngtir bû. Ji bo tevgera Kurdî yek ji destkeftîyên herî girîng ên pêvajoya

aştîyê ew e, ku hema hema li tevahîya Başûrê Rojhilat bikaribe kontrola qadê pêk bîne û haya dewletê ji vê yekê jî heye.

Kêmtirkirina dîtbarîya hêzên ewlekarîyê; di asteke mezin de, di serdema piştî dozên KCKê de hiştina qadê ya ji bo tevgera Kurdî û ji bilî hawîrdorên îslamî yên tundrew, berhevkirina hemû meylên din ên sîyasî ya di bin bana vê tevgerê de rasteqînîyên fiîlî ne. Bi awayekî, digel KCK, HDP, DTK û dezgehên din ên sîvîl û sîyasî ji nû ve avakirina tevgera sîyasî wekî ku daxwaza asayîşa giştî destnîşan dikir wekî “pêkhatina navenda sîyasî” dimeşe. Piştî bûyerên Kobanîyê, ku çalakîyeke di şêwaza çalakîyên kolanan, kontrola qadê û serhildanê de temsîl dike, di warê vê pêkhatina homojen de hin şikestin û îhtîmalên şikestinê derketin holê. Digel îhtîmala vegera leşkeran a li ser erdê, rêxistinên wekî Hîzbulah û HÛDA-PAR, ku di hilbijartinên herêmî de li Dîyarbekirê ji sedî 5, li Batmanê ji sedî 8 deng wergirtin û di mîtingên xwe de 500 hezar kes kom kirin, bêhtir derketin pêş çavan, tengezarîyên navbera wan û PKKê de, bûyerên ku herdu alî ji ber wan tawanbar kirin, û veguherîna êrîşan a bi faktoreke ciddî ya xeterê, niha wekî faktorên nû di dewrê de ne. Di vî warî de hessasîyeta fikarbar a Xetîb Dîcle, li ser rêya vegera ji Brukselê û daxuyanîya serokwezîr Davutoğlu ya ji bo rojnamegeran, ku tê de digot: “ev îhtîmala pevçûnê ji bo me yek ji xeterên mezin e.” divê bi taybetî werin binxêz kirin. Li kêleka vê rewşa ji hev du dûr ketinê, perçebûnên sîyasî, ji ber rewş û hêzên li herêmê bikaranîna ji alîyê hin hêzên din ve, îhtîmalên bi dizî ketina nav rêxistinê û provokasyon û xetera ketina avabûna kûr a di dewrê de bûne mijarên ciddî yên nîqaşan. Jixwe, bûyerên ku di meha Berfanbarê de li Cizîra Botan derketin di vî warî de li gelek alî û îhtîmalan destnîşan dikin. Çawa ku dewlet çalakîyên rêxistina ciwanan a PKKê wekî çalakîyên dualî yên Qendîlê dibîne, alîyê din jî bûyer wekî hewldanên nepenî yên dewletê bi nav dikin. Ev wêne bi awayekî jênerêv li cem gelek şîrovekaran nîqaşên li ser ji hev cuda bûna nav dewletê, herweha meyl û rêbazên cihê û radîkalên serbest ên nav Tevgera Kurdî gelek balkêş kirin. Divê mirov şaş nebe heger ku pêvajoya çareserîyê di serdema pêşîya me de bi pirsgirêkên bi vî rengî de rû bi rû bimîne.

3. Hilbijartinên Giştî yê Pûşbera 2015

Him bûyerên cotmeha 2014, rewşa Rojava û zêdebûna asta herêmîbûna pirsgerêka Kurdî ya Tirkîyeyê him jî demnameya sîyasî ya navxweyî ya Tirkîyeyê benedike bilindtir danî li pêşîya pêvajoya çareserîyê, bi gotineke gelemperî li pêşîya peywendîyên navbera dewletê û tevgera Kurdî.

Ev bend, hilbijartinên giştî ye, ku dê di Pûşbera 2015ê de li dar kevin. HDP û partîyên berîya wê, ji ber ku nedikarîn bi ser benda hilbijartinan a ji sedî 10 bikevin, heta niha hertim bi namzetên serbixwe ketin hilbijartinan. Û wan qîma xwe bi 30 parlamenteran anîn herçend heger bi ser benda hilbijartina biketana, wê bikaribûna ji 50 heta 75 parlamenteran derxistana. Îcar HDPê, dibe ku ji ber giranîya Qendîlê, biryar stend ku di şûna namzetên serbixwe de, di asta welêt de wekî partî bikeve hilbijartinan. Sê sedemên vê biryarê hene, ku tên dîtin. 1. Encamên serkeftî yên dora ji sedî 9, ku namzetê serokkomarîyê yê HDPê stendin. 2. Ji ber ku li tevahîya Tirkîyeyê muxalefeta li dij AKPê zêde bûye û HDP wekî tenha partîya sîyasî tê dîtin, ku dikare bi rastî jî pêşîya partîya deshilatdarîyê bigire, HDP konjonkturek bi dest xist, ku dihêle deng ber bi wê de biherikin. 3. Ji wan hemûyan girîntir jî, di warê îddîa û asta ku tevgera sîyasî ya Kurdî xwe gihandîye, qet nebe pêwîst dibîne û hetta xwe naçar hîs dike, ku daxwazên xwe bilindtir bike, mêzînên lîstikê biguherîne.

Nemaze heger ji hêla sêyemîn ve lê were nihêrtin, mirov dikare vê biryara tevgera sîyasî ya Kurdî ya ji bo wekî partî beşdarbûna di hilbijartinan de bi du cîhetan ve wekî gaveke baş binirxîne. Ji aliyekî ve HDP, heger bi ser benda hilbijartina keve, di çêkirina destûra nû de bibe “aktoreke damezinêr”, ku wê AKPê mecbûr bike ku pê re îttîfaqekê çêbike. Lê heger nikaribe benda hilbijartina bibezîne wê demê zorê bide hikûmetê, ku pêvajoya çareserîyê rasterast bi Qendîlê re bimeşîne û wê kontrola qadê bi ser rêvebirîyên herêmî ve berfirehtir bike.

Hilbijartinên sala 2015 ne tenê ji bo Tevergera Kurdî lê herweha ji bo sîstema sîyasî ya Tirkî jî, bi derîyê xwe yê ku li pêvajoya çareserîyê û çêkirina destûra nû vedibe û hetta wan dixê nav hev jî, dê gelek rîsteke dîyarker bilîze. Tecrûbeyê heyî, anku têkilî û mêzîna nav her çar partîyên sîyasî, ku di parlamentoyê de tîn temsîl kirin, nîşan dide, ku destûreke nû encax wê demê dikare were çêkirin, heger AK Partî bigihîje wê hêzê, ku bikaribe bi tena sere xwe vê gavê biavêje yan jî dikare bi rêya lihevkerîneke navbera AKP û HDPê de were amade kirin. Gelo rêjeya dengên AKPê dê bigihîje pîranîya destûrî ya parlamentoyê, qet nebe wê bikaribe 330 parlamenteran derxe, ku bikaribe reşnivîsa destûrê bibe referandûmê? Ev pîrseke girîng e. Ji bo bersiva vê pîrsê gelek girîng e heger HDP wekî partî bikeve hilbijartinan yan na. Heger HDP wekî partî bikeve hilbijartinan û di bin benda 10 dersedî ya hilbijartinan de bimîne wê demê AKP dê bikaribe ne 330, lê 337 parlamenteran jî derxe. Lê heger HDP bi sînerjîyekê, ku di bin şert û mercên sîyasî yê heyî peyda bibe, di asteke girîng de dengên CHPê bidize û bi ser benda 10 dersedî keve, ev yek dê encameke tam berevajî derxe holê.

Parlamenterên ku AKP wenda bike, nemaze jî li Başûrê Rojhilat, dê hedefa 330 ya AKPê pûç bike. Ji bo HDPê jî benda 10 dersedî asteke dijwar e ku bibezîne. Wekî me li jorê jî got, tercîheke weha ya tevgera Kurdî wê HDP ji ber çavan ji dewrê derxe û zorê bide AKPê, ku bi Qendîlê re muxattab bibe. Lê belê ji hêla encaman ve, di warê amadekirina destûra nû de, heger hemû hêza sîyasî ji partîyekê bi tenê re were hiştin, ev yek dê him li tevahîya Tirkîyeyê him jî bi taybetî di warê pîrsgîrêka Kurdî de bi qasî “çareserîyê” qet nebe îhtîmala “tengezarîyeke bilind” di rojevê de bihêle. Lê heger HDP benda 10 dersedî bibezîne, ev yek dê zorê bide Tirkîyeyê ku him di warê çareserîkirina pîrsgîrêkê him jî di warê peymanan nû ya civakî de “pêkhatêya xwe ya damezinêr” nas bike. Naskîrineke bi vî rengî, dikare were wateya bilindkirina asta demokrasîyê di pîrsgîrêka Kurdî de, lê herweha berevajî wê dikare were wateya bilindkirina tengezarî û pevçûnan û ji nû ve teşegirtina rewşa sîyasî jî... Ev rewş wê him hikûmet him jî HDPê neçar bike ku di warê pêvajoya aşîyê de heta hilbijartinan zimaneke baldar û dualî bi kar bînin: Bi

zimanekî pevçûnê yan jî ewlekarîperest û zimanekî pasîfîst û sîyasî tenha tiştê ku bihêle ku pêvajoyê berdewam bike sîyasetek e ku tê de hemleyên bidestxistina qadan hebe.

Îhtîmaleke mezin e, ku encamên hilbijartinan ji bo pêvajoyê aştîyê û bi giştî jî ji bo meseleya Kurdî şert û mercên nû yê sîyasî pêk bîne. Di vî warî de, mirov dikare serdema piştî Pûşberê wekî serdemeke krîtîk bi nav bike.

4. Mifte û Pirsgirêk

Lê dîsa jî, faktorên konjonktûrel, ku li jorê hatin binxêz kirin, ber bi ku ve veguherin bila veguherin, behsa hin pirsgirêkên bingehîn jî dikarin werin kirin, ku heger werin çareser kirin, wê ji ber xweza û esasa meseleyê bikaribin bibin dîyarker û leza çareserîyê zêdetir bikin.

Ev pirsgirêkên bingehîn mirov dikare wekî qadên xitimînê bi nav bike:

Xitimîna pêşîn fişara “meseleya Rojava” û ya faktora Sûrîyeyê ya bi ser pêvajoyê çareserîyê ye. Faktora ku vê fişarê di paşeroja kurt de dê kêmtir bike û niha dike jî, parastina Kobanîyê ye, ku niha bûye sembolek. Seferberîya navneteweyî, giranîya taybet, ku Tirkîye di sîyaseta xwe de dide Rojava û çalakîyên hevbeş ên Kurdan weha xuya dikin ku ji bo niha vê şertê bi cih anîne. Lê belê faktora bingehîn, ku fişarê di paşerojê de navîn de kêmtir bike ew e, ku heger Tirkîye helwêsta xwe ya beranber hebûna PYDê nermtir bike.

Qada duyemîn a xitimînê kêmtir kirina mesafeya navbera “muzakere (ya ku Kurd li bendê ne) û teqdîr (sîyaseta hikûmetê)” ye, ku bingeha fikra sereke ya vê nirxandinê pêk tîne. Li vê derê berpîrsîyarîya sereke, ya desthilatdarîya sîyasî ye. Di şûna wê yekê de ku pêvajoyê aştîyê bi awayekî yekalî bi “derzîyên aşîya demokrasîyê” bimeşîne dikare bi Kurdan re di nav hevahengîyê de biryarê bistîne ka qelemên çareserîyê çî bin û ew çawa dikarin werin cih bi cih kirin. Di mijarên wekî tarîfkirina hevvelatîbûnê û rêvebirîyên herêmî de azîneke weha înteraktîf, awayekî muzakereyê, gaveke pêkan e ku were avêtin heger di dawîyê de, biryarên ku hatin stendin pêşkêşî parlamentoyê werin kirin. Bêyî vê yekê her ku diçe

dijwartir dibe, ku pêvajo bi pêş keve.

Di muzakereyê de herweha gava kêlekê heye, ku ev jî wekî qada sêyem derdikeve pêşîya me. Ev jî, qada derfetên tevgerê yên Öcalan e. Tirkîye, pêvajoya aşîyê di esasê de bi ser hevdîtînên digel Öcalan û mutabaqatên digel wî re dimeşîne. Lê Öcalan nikare bi ser hemû qadê serwer be. Di vî warî de, ji bo belawela bûna tevgera sîyasî ya Kurdî were çareser kirin û bi ser pêvajoyê de serwer be û pêşîya qezayên rê werin girtin divê derfetên Öcalan ên ji bo meşandina vê pêvajoyê werin berfirehtir kirin. Gaveke weha wê di heman demê de heta radeyekê şeffafbûnekê jî bi xwe re bîne. Wê demê raya giştî jî bibe çavdêr û hakem.

Xala çaremîn jî, berpîrsîyarîyek e ku dikeve ser milê alîyê Kurdî. Tevgera sîyasî ya Kurdî ev demek e, daxwaza xwe tîne zimên ku bi dewletê re rûnê da ku bi awayekî xweser bibe parçeyeke sîstemê û di van demên dawî de vê yekê pêk jî tîne. Lê heman tevger, wekî ku di qada Kurdî de avabûneke dewleteke paralel pêk bîne, doza avabûnekê dike, ku karûbarên wekî edalet, asayîş, tapo, darayî û h.w. dihewîne. Ev, îro du gavan pêk tîne, ku yek li pêş yek jî li paş tê avêtin û nabe ku herdu hevdem pêk werin. Kurd nikarin li bendê bin, ku hevdîtîn werin kûrtir kirin berî ku werin ser xeta rewaperwer, ku desthilatdarîya sîyasî wekî “asayîşa giştî” bi nav dike. Rêya ku divê li vê derê were şopandin ne kontrol kirina vê qadê lê avakirina vê qadê ye. Ev avakirin, bi mutabaqateke derbarê reformeke rêvebirîyên herêmî dikare bersiva xwe bibîne.

Di Rêbendana 2015 de serencama pêvajoya çareserîyê ev e.